

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. VI. An assensus præmissarum neceßitent ad assensum conclusionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

ciem utriusque præmissæ; vtrique enim ea species continet virtualiter etiam actum conclusionis. Mouetur, quia actibus intellectus & voluntatis non tribuitur virtus physica productiua ariorum actuum, v. g. cognitio de Petro non potest physicè producere aliam sibi similem cognitionem, etiam si possit producere habitum, & speciem impressam, quæ rursus sint productiue cognitionis. Vnde non bene valet, præmissæ continent species, ergo possunt concurrere sicut & ipsa species: quemadmodum etiam non rectè infertur, præmissam esse productiuam alterius præmissæ sibi similis, eò quòd sit productiua speciei, & hæc rursus alterius præmissæ. Ratio à priori, quia sæpè effectus habet virtutem immediatè producendi aliquid, quæ virtus non est in causâ eius effectus, quod ex differentiâ specificâ propriâ ei conuenit.

Obiicies Secundò, Aristotelem 1. Poster. cap. 1. & 2. & 2. Physices text. 21. vbi docet, conclusionem effici à præmissis. Respondeo, *non effici* non sumi in omni rigore: aliquando enim tribuitur causæ formali, quia hæc licet non efficiat propriè, determinat tamen potentiam ad efficiendum, quâ etiam ratione explicat D. Thomas, si quando cum Aristotele docere videtur, conclusionem effici à præmissis.

SECTIO VI.

An assensus præmissarum necessitent ad assensum conclusionis.

63 IN hac difficultate duo includuntur: Primum, an necessitetur intellectus ex assensu præmissarum quoad speciem; ita ut non relinquatur in eo tunc virtus ad efficiendum assensum contrarium. Secundum, an etiam necessitetur quoad exercitium, ita ut non solum non possit elicere contrarium, seu dissentire, verum nec cessare ab assensu conclusionis. Pro quâ difficultate sit

PRIMA CONCLUSIO. Intellectus, positis assensibus præmissarum, necessitatur ad assensum conclusionis saltem quoad speciem, id est non potest elicere assensum contrarium. Hec est communis, & probatur facili: quia intellectus nequit dissentiri vero, & assentiri falso, ut tali euidenter proposito; sed per præmissas proponitur intellectui, ut euidenter verum, obiectum conclusionis, & eius contrarium ut euidenter falsum; ergo stantibus illis præmissis, non habet intellectus potentiam ad negandum obiectum conclusionis, & assentiendum opposito. Maior & consequentia sunt euidentes. Minor autem faciliè probatur, quia per præmissas proponuntur extrema conclusionis vnita cum medio, ergo per illas proponitur intellectui, ut euidenter, connexio ipsorum extremorum inter se, & separatio ut euidenter, falsa (quia quæ sunt eadem vni tertio, necessariò sunt eadem inter se); ergo per præmissas ita proponitur intellectui obiectum conclusionis, ut nequeat illi dissentire, sicut nequit voluntas odio habere obiectum quod illi proponitur bonum præcisè, & nullo modo ut malum: obiectum enim amoris est bonitas, & veritas est obiectum assensus; malitia autem obiectum odij, & falsitas obiectum dissensus. Hæc conclusio lo-

cum habet, non solum quando præmissæ in se sunt euidentes, sed quando, licet falsæ sint, vel solum probabiles in se, intellectui tamen euidentes apparent. Imò etiam si solum probabiles appareant, idem etiam dicendum est, dummodo ex eis sequatur euidenter conclusio, & semel illis assentiatur intellectus; quia non potest intellectus simul assentiri & dissentiri eidem obiecto, etiam si appareat solum probabiliter, quia probabilitas tantum conducit, ut possit assensum suspendere circa præmissas: si autem semel illis assentiatur, repugnat ut, stante eo assensu, simul eliciat dissensum circa illud conclusionis obiectum, quod est idem cum obiecto præmissarum; ergo si semel assentiatur præmissis, vel solum probabilibus, ex quibus tamen euidenter infertur conclusio, non poterit conclusioni dissentire; quia tunc proponitur intellectui euidenter obiectum conclusionis idem cum obiecto præmissarum; eidem autem cognito euidenter ut eidem, non potest simul intellectus assentiri & dissentiri.

SECUNDA CONCLUSIO. Neque quoad exercitium potest intellectus, supposito assensu præmissarum, ex quibus euidenter infertur conclusio, cessare ab assensu conclusionis. Hæc est communissima. Eam tenent D. Thomas, Aristoteles, Caietanus, Scotus, Durandus, Fonseca, & alij apud Conimbricenses in præfati cap. 1. quæst. 4. art. 4. quos & ipsi sequuntur. Eam probò: quia causa necessaria est illa, quæ, positis omnibus requisitis ad operandum, necessariò operatur, etiam quoad exercitium: sed intellectus est causa necessaria, & positis præmissis euidentibus ex quibus euidenter infertur conclusio, habet omnia requisita ad assentiendum conclusioni, ut omnes fatentur; ergo non potest non illi assentiri. Huic argumento possent respondere, qui contrariam tuerent sententiam, vnum ex prærequisitis intellectus ad assentiendum, esse licentiam voluntatis, seu consensum per actum: quo permittat intellectui assentiri, vel saltem per puram omissionem, sicut potentia locomotiva est quidem potentia necessaria, indiget tamen imperio voluntatis ad operandum. Vnde faciliè concedent, intellectum, positis omnibus requisitis ad operandum, non posse non operari; negabunt tamen inde inferri, positis assensibus præmissarum, teneri ad assentiendum, nisi voluntas consentiat; imò si hæc reclamet, intellectus tenebitur cessare ab assensu conclusionis. Nonnulli hanc solutionem impugnant, eò quòd voluntas non possit impedire potentiam necessariam, & habentem omnia prærequisita ad operandum. Sed hæc impugnatio non diruit quod aduersa pars erigit: supponit enim replica, ante imperium voluntatis intellectum esse completum, hoc autem negatur ab aduersariis, & in hoc totam vim solutionis constituunt: dicunt enim, vnum ex prærequisitis esse, ne voluntas impediatur. Ego dico, ratione naturali non posse solutionem hanc solidè rejici: si enim ille dicat, intellectum, sicut pendet ab aliis multis conditionibus physicis ad operandum, ita etiam pendere à licentia voluntatis, quæ in hoc repugnantia? aut quâ ratione naturali contrarium ei ostendetur? Sed adhuc non euadent, possunt enim aliter premi. Primò: nam ipsi, qui ponunt hanc dependentiam intellectus ab eâ conditione, incumbit vel experientia vel ratione eam

eam probare, alioquin exploderetur tamquam gratia conflictata, & dans occasionem, ut quilibet sine ulla ratione ex suo cerebro nouas effingat conditiones quibus intellectum in operatione subiciat: semper enim, qui nouum aliquod prædicatum aut dependentiam vel connexionem ponit, tenetur positiuo argumento eam stabilire, nec sufficit, si ostendat contrariam partem non posse etiam argumento positiuo impugnari. nam qui negat, non tenetur probare; tenetur autem, qui affirmat: fatisque forte ad negandum est argumentum, id gratis contingi. Vterius iam ad rem nostram: nullum est argumentum, nulla expectantia; quæ probetur, postquam intellectus per præmissas iudicauit, *hæc duo sunt idem vni tertio*, indigere voluntatis consensu, ut dicat, *ergo hæc duo sunt idem inter se*; quod contingit formalissimè in syllogismis: vel clariùs, postquam iudicauit Petrum v.g. & Regem esse idem, & iudicauit Petrum esse mortuum, tunc adhuc indigere licentiâ voluntatis, ut credat Regem esse mortuum, quis hoc credit? Per formam autem bonam syllogismi intellectui ostenditur euidenter, obiectum præmissarum & conclusionis esse idem, & per præmissarum assensum fatetur intellectus, verum esse obiectum illarum; unde ergo tu inferes, illum, ut dicat, *ergo etiam obiectum conclusionis est verum*, debere expectare licentiam voluntatis?

69 Secundò reijcitur ea solutio instantis manifestis ab ipso intellectu desumptis. Si enim proponatur ei obiectum aliquod clarè & euidenter, nequit assensum cohibere, nec voluntas ei dicere potest, *ne assentiaris*. Quod ostenditur exemplo actuum intuitiuorum: si enim visus rectè dispositus sit, & obiectum præsens, non potest voluntas cohibere ne videat colorem, & ne assentiatur illum ibi esse. Numquid, si videam duos homines ambulantes, & aliquis dicat, *Duo ambulant*, potero ego illi non assentiri? certè experientia contrarium manifestè ostendit. Hinc Tertiò ea solutio reijcitur, quia non est maior ratio, cur intellectus debeat esse subiectus voluntati in ordine ad actus euidentes, quam potentia visiva, & alia exteriores; sed hæc non possunt impediri directè à voluntate, ergo neque intellectus.

Dices, Intellectus est magis coniunctus voluntati, quam potentia exterior, idèò magis obediens. Sed contrà Primò, quia in meâ sententiâ omnes potentia, externæ etiam, sunt identificatæ cum animâ; ergo hæc tam sunt coniunctæ voluntati, quam intellectus. Quod autem externæ pendant ab aliquibus dispositionibus materialibus, quid conducit ad hoc, ut eis dispositionibus positus non possit frenari à voluntate, possit verò intellectus, positus etiam suis dispositionibus spiritualibus, quibus indiget? Contrà Secundò, etiam potentia locomotiva est exterior, & tamen magis obedit quam intellectus, ergo quod sit vel non sit externa, parum conducit ad punctum præsens. Ratio à priori est, quia potentia cognoscitiua, quæ de factò dantur, rapiuntur necessariò in obiectum euidenter eis propositum. quod S. P. N. Ignatius, in aureâ illa obedientiæ Epistolâ, de intellectu tamquam rem omnino certam supponere videtur, excusans inde Religiosum, qui in re euidenter falsâ suo Superiori dissentit.

Tertiò, eadem veritas suadetur exemplo volun-

tatis, quæ licet sit potentia libera, si tamen semel efficaciter amplectatur aliquem finem, non potest non amplecti medium vnicè necessarium ad finem; quod si hoc non amplectitur, cessat à fine: ergo à fortiori intellectus, qui est potentia necessaria, si semel assentiatur obiecto ex quo euidenter aliquid sequitur, non poterit non assentiri illi quod sequitur. Cum ergo ex eo, quod duo extrema sint eadem vni tertio, necessariò sequatur, imò sit idem ea esse idem inter se, non poterit, si semel assentiatur esse eadem vni tertio, non assentiri esse eadem inter se.

Obiicies Primò, Potest dari habitus facilitans ad assensum conclusionis, ergo ille assensus non est necessarius quoad exercitium, alioquin non posset dari noua facilitas circa illum. Nego primum Antecedens, de quo Disputatione IX. de Animâ, à num. 21. Secundò nego consequentiam: quia etiam si intellectus esset necessitatus, posset dari habitus, non ut magis determinaretur intellectus ad conclusionem, neque ut magis ad eam alliceretur, sed ut minori cum concursu eam eliceret, & in eâ eliciendâ minùs defatigaretur; fatigantur enim potentia etiam in actibus ipsis externis intuitionis, auditionis, &c. licet sint ad illos omnino determinatæ. An autem hinc absolutè inferatur, dari habitus in intellectu à speciebus distinctos, dicam loco citato.

Obiicies Secundò, Intellectus est potentia subdita voluntati, ergo potest à voluntate impediri assensus conclusionis, etiam positus præmissis. Confirmatur: idèò requiritur pia affectio in voluntate ad assensum fidei diuinæ, quia potest voluntas impedire eum assensum, ergo etiam poterit impedire assensum conclusionis. Respondeo, intellectum subditi voluntati, quatenus potest voluntas illum impedire ne habeat præmissas, imperando illi attentionem circa aliud obiectum: at, si semel permittat intellectui assensum circa præmissas, non poterit impedire circa conclusionem. Et idem est, quando aliunde aliquod obiectum ei proponitur euidenter, ut in simili diximus de potentia visiva, & de aliis potentiis externis, quarum actus non potest voluntas impedire, si semel potentia sint expeditæ, & sufficienter applicatæ ad operandum: alioquin posset quis, etiam postquam assensus est, librum, quem habet v.g. esse alienum, & omne alienum debere restituere; posset inquam per imperium voluntatis cessare ab assensu ex illis illato, scilicet illum librum debere restituere, & consequenter, non peccaret non restituendo, quia non habet iudicium quo iudicet se teneri illum restituere. quod quàm sit absurdum, nemo non videt. Ad confirmationem de piâ affectione circa assensum fidei, facile respondetur, ipsam piâ affectionem non requiri circa conclusionem, sed circa alteram præmissam obscuram, quâ assentiatur, Deum reuelasse illud mysterium. Cum enim ea veritas non appareat euidenter, sed obscurè, eget intellectus, piâ affectione ut illi assentiatur: ex hoc autem quid infertur circa assensum conclusionis, qui euidenter infertur ex præmissis? & sicut, stante euidenti apprehensione de aliquo obiecto, non requiritur pia affectio ad illi assentiendum, ita nec requiritur ad assensum conclusionis euidenter deductum ex præmissis, quibus iam intellectus assensus est. Quod omnino reputo verum, etiam si po-

fitis præmissis posset intellectus cessare ab assensu: tunc enim, licet forte requireretur licentia voluntatis, verum cum illatio esset evidens, non

putarem magnam pietatem ostensuram voluntatem, eam dando licentiam. Quid ergo isti nobis hic piam intrudunt affectionem?

DISPUTATIO DECIMASEXTA.

De Demonstratione.

DEMONSTRATIO est perfectissimus syllogismus, & obiectum attributionis Logicae, iuxta dicta Disputatione II. Ideo de illa oportet aliquantulum longius disputare.

SECTIO I.

Definitio & diuisio Demonstrationis.

DEMONSTRATIO definitur esse Syllogismus, in quo ex præmissis evidentibus recte dispositis sequitur evidenter conclusio. Syllogismus ponitur loco generis, quia in eo conuenit cum sophistico & probabilis, cetera ponuntur loco differentiae. Ad Demonstrationem reducitur syllogismus constans vna præmissa evidenti, & alia cetera, etsi obscura, qualis est, quæ cognoscitur per fidem diuinam. Imò etiam licet utraque præmissa sit de fide, si tamen conclusio euidenter inferatur, solet vocari communiter Demonstratio: quia cum hi syllogismi habeant tantam aut maiorem certitudinem, quam demonstrationes naturales, longèque differant à probabilibus, in quibus potest esse error; inde fit, ut communiter ad Demonstrationem reducantur, quod tamen ad modum loquendi spectat.

Demonstratio diuiditur in demonstrationem à priori, seu propter quid, & in demonstrationem quia, seu ut communiter explicatur, à posteriori. Demonstratio à priori est illa, quæ per causam demonstratur effectus: ut cum per existentiam solis ostenditur existentia lucis, quæ est eius effectus. Vbi aduerte, non requiri ad demonstrationem à priori, medium esse veram causam realem; sufficit enim, si saltem sit ratio nostra causa aut ratio illius, ut cum ex intellectu Dei ostenditur eius voluntas, & ex rationalitate ostenditur risibilitas.

² Demonstratio à posteriori est, quando ex effectu vel quasi effectu ostenditur existentia causæ vel quasi causæ; ut si ex luce ostenderem existentiam solis. Aduerte, nonnullos dixisse, Demonstrationem propter quid non esse quamcumque demonstrationem à priori, sed eam quæ fit ex causâ proximâ; eam verò quæ fit ex remotâ, non esse propter quid: ut si per existentiam solis ostenderem existentiam caloris, quia inter solem & calorem mediat lux, quæ est causa caloris, & effectus solis. Sed hæc quæstio est de solo nomine, in quâ placent, qui eam dicunt esse propter quid: quia effectus non solum dicitur existere propter causam proximam, sed etiam propter remotam.

Obserua Primò, multas veritates posse à priori & posteriori simul demonstrari, ut v. g. esse admirabile, demonstratur à priori per rationale,

à posteriori verò per risibile. Alias verò esse veritates, quæ tantum vel à priori vel à posteriori demonstrari possunt: quia cum necessariò sistendum sit in aliquo primo conceptu, ante quem non sit alius; inde fit, illam non posse demonstrari à priori, quia nullam habet causam sui: è contrario verò etiam sistendum sit in aliquo ultimo, post quem non sit alius; inde rursus sequitur, illum non posse demonstrari à posteriori, quia (ut supponimus) nihil habet posterius se.

Obserua Secundo, Demonstrationem à priori & posteriori differre inter se etiam Logicè, plus quam differant duæ demonstrationes à priori, alia Physica, alia Metaphysica. Ratio est, quia Logica per se agit de differentiâ inter demonstrationem à priori & posteriori, non verò de differentiâ demonstrationis Physicæ & Metaphysicæ: dat enim regulas in communi, quomodo debeat fieri demonstratio à priori, & in quo differat à demonstratione à posteriori, quod non præstat circa differentiam demonstrationis Physicæ & Metaphysicæ inter se.

Obiicies Primò contra diuisionem positam: Hæc demonstratio, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, non est demonstratio à priori nec posteriori, ergo præcedens diuisio non est adequata. Consequentia est euidentis. Antecedens probatur: quia esse animal, neque est causa hominis, neque effectus; ergo non est à priori, neque à posteriori. Respondeo, illam demonstrationem posse dici à posteriori: homo enim ratione nostrâ est quid posterius animali, id quæ non valet, est animal, ergo est homo; è contra verò benè inferitur, est homo, ergo est animal. Sicut in causis non valet argumentum à causâ ad effectum, valet tamen ab effectu ad causam; idè argumentum ab homine ad animal, quasi à posteriori Logicè dicitur. Quod si hoc tibi durum videatur, lege solutionem obiectionis secundæ.

⁴ Obiicies Secundo: Quando definitio demonstratur per definitum, aut è contrario, non demonstratur, neque à priori neque à posteriori; quia nec definitio est causa definiti, neque è contrario, quod verum est etiam ratione nostrâ: tam enim valet consequentia à definitione ad definitum, quam è contrario. Fateor, hoc argumentum convincere, eam diuisionem communem esse diminutam. Vnde, ut illam defendam, per demonstrationem quia, intelligo cum nonnullis, non solum demonstrationem à posteriori, sed omnem aliam quæ non sit à priori, qualis est illa de quâ in obiectione. Idè supra non dixi, demonstrationem quia esse à posteriori, sed communiter vocari à posteriori. Et hæc solutio potest adhiberi primæ obiectioni, si, quæ ibi traditur, penitus non arriserit.

⁵ Secunda demonstrationis diuisio est in perfectam